

Beredskapsutvalget
for finansiell infrastruktur
(BFI)

Årsrapport 2015

Forord

BFI er et beredskapsutvalg for finanssektoren. I en krisesituasjon skal BFI varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse dem. Store forstyrrelser i den finansielle infrastrukturen med bortfall av tjenester som fører til at større deler av befolkningen ikke får tilgang til nødvendige betalingsmidler, handelen stopper opp og/eller finansiell stabilitet trues, vil utløse mandatet til BFI. Aktørene som opererer kritiske systemer og kritisk infrastruktur for finanssektoren i Norge er representert i BFI. Dette omfatter også myndighetene og institusjoner som har beslutningsansvar på tvers av bransjen som Finans Norge.

Her følger årsrapport for virksomheten i BFI i 2015.

Oslo 5. april 2016

Olav Johannessen
Leder av BFI
Seksjonssjef
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
Finanstilsynet

Sekretariatet for BFI
Finanstilsynet
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
v/ tilsynsrådgiver Åshild Johnsen
Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo
Tlf.: 22939702/99293046

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI)

Årsrapport 2015

1. Innledning

BFI ble opprettet gjennom vedtak i Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000 i forståelse med Finansdepartementet, Finanstilsynet og sentrale aktører i finansiell sektor. Norges Bank hadde ledelse og sekretariat for BFI fram til 31. mai 2010. Fra 01. juni 2010 ble ledelse og sekretariat overført til Finanstilsynet.

I henhold til mandatet har BFI følgende to hovedoppgaver:

- (i) Komme frem til og å koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene.
- (ii) Forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor, herunder, på grunnlag av sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.

BFIs hovedoppgave er å bidra til best mulig samordning av beredskapsarbeidet mellom de sentrale aktørene i finanssektoren, men BFI erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet. Samlet representerer BFIs medlemmer en faglig kompetanse om finansiell infrastruktur på høyt nivå. Ved hendelser skal BFI være bindeleddet mellom involverte aktører og myndighetene og sørge for at kommunikasjonen og informasjonen er på et riktig nivå.

Mandatet for BFI følger i vedlegg 1.

BFI har etablert en rutine for å varsle, informere og koordinere tiltak i krisesituasjoner i finansiell infrastruktur. Rutinen inneholder blant annet en fast agenda for møter i BFI i en krisesituasjon. I tillegg har BFI etablert varslingslister med kontaktopplysninger for alle som er med i utvalget. Varslingslisten oppdateres løpende og distribueres regelmessig til alle medlemmer, varamedlemmer og observatører i BFI.

2. Representasjon

BFI er sammensatt av representanter fra ulike myndighetsorganer og sentrale aktører som er brukere av og/eller har operativt ansvar for, finansiell infrastruktur. BFIs representanter er fordelt på 16 faste medlemmer, 10 direkte varamedlemmer og 9 observatører. Faste medlemmer har møteplikt, men kan bli representert med sitt direkte varamedlem ved nødvendig møteforfall. Observatører har møterett.

Sammensetningen av utvalgets medlemmer og observatører er et resultat av en vurdering av hvordan finansiell stabilitet kan bli påvirket av enkle eller sammensatte hendelser. Hvis BFI finner det nødvendig, vil utvalget også trekke på relevant kompetanse fra andre aktuelle aktører.

I 2015 fikk BFI en ny observatør som var FinansCERT. Det var ellers ingen endringer i faste medlemmer, men utskiftning av et varamedlem og en observatør.

En oversikt over sammensetningen av BFI pr. 31. desember 2015 følger i vedlegg 2.

3. Utvalgets arbeid i 2015

I 2015 gjennomførte BFI tre ordinære møter og to øvelser.

3.1 Hendelsesrapportering til BFI

- Gjennomgang av hendelsesrapporter fra Finanstilsynet. Tilsynet gjør et hensiktsmessig uttrekk fra IKT-hendelsesrapporteringen til Finanstilsynet som grunnlag for rapportering av hendelser til BFI. Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra bankenes felles avregningssystem, Norwegian Interbank Clearing System (NICS). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra Norges Banks oppgjørssystem (NBO). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av FinansCERTs siste kvartalsrapport.
Etter at FinansCERT ble observatør til BFI i 2015, ble det avtalt at FinansCERT, som et fast punkt på agendaen på de ordinære BFI-møtene, presenterer et bilde av situasjonen knyttet til cyberangrep mot finanssektoren.

Stabiliteten til betalingstjenestene var bedre i 2015 enn de foregående årene. Finanstilsynet mottok vesentlig færre rapporter om operasjonelle hendelser. Derimot økte antall ondsinnede angrep. Dette omfattet både DDoS-angrep, trojanerangrep mot bedriftsnettbank og kryptering av filområder. Phishing via e-post eller andre kanaler er stadig den viktigste infeksjonsparameteren. Flere hendelser hadde elementer av trusler med krav om betaling av løsepenger ved seg. Finanstilsynet kjenner ikke til at det ble utbetalt løsepenger ved noen av tilfellene.

Det var ellers god regularitet på avregnings- og oppgjørssystemene og kommunikasjonen mot det internasjonale betalingssystemet SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) og det internasjonale oppgjørssystemet CLS (Continuous Linked Settlement).

3.2 Beredskapsarbeidet i BFI

Definisjon av en krise i finanssektoren.

BFI kom i 2015 fram til en omforent generell definisjon av en krise i finanssektoren:

En krise er en hendelse som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastrukturen. Med store forstyrrelser menes bortfall av en tjeneste som fører til at (større deler av) befolkningen ikke har tilgang til nødvendige betalingsmidler, økonomisk aktivitet og handel stopper opp og/eller finansiell stabilitet trues.

For ledelse/sekretariat i BFI er det viktig å kunne identifisere en krisesituasjon som gjør at BFI må sammenkalles. Selv om det ikke kan gis en mere presis definisjon av en krise med hensyn til tjenester, varighet og omfang, kan en sjekkliste være med på å avgjøre om det er en krisesituasjon som gjør at BFI må sammenkalles. BFI har laget et utkast til en slik sjekkliste. Sjekklista vil være et vedlegg til BFIs rutine for varsling, problemhåndtering og informasjonsdeling som skal gjelde i en krisesituasjon.

BFIs rutine for varsling, problemhåndtering og informasjonsdeling

Rutinen inneholder en fast agenda for møter i BFI i en krisesituasjon og beskriver informasjonsformidlingen i en krisesituasjon.

Hvordan sikre at banker som ikke er representert i BFI, får konsis informasjon om situasjonen og det BFI beslutter

Dette var et oppfølgingspunkt fra øvelsen med Nordea i 2014. BFI kontaktet Nets som på vegne av NICS Online vedlikeholder kontaktlistene. Med utgangspunkt i konsesjonsregisteret ble Finanstilsynets lister over sparebanker, forretningsbanker og filialer av utenlandske banker i Norge sjekket mot Nets' kontaktlister. Nets har kontaktinformasjon til alle bankene og flere kontakter pr bank. BFIs rutine for varsling, problem-håndtering og informasjonsdeling ble oppdatert.

BFI-øvelse i 2015 med bruk av krisestøtteverktøyet CIM¹ til møteinnkalling.

05.03.15 ble det gjennomført en øvelse i å kalle inn til telefonmøte i BFI med bruk av krisestøtteverktøyet CIM. BFI noterte seg etter øvelsen at det i telefonbeskjeden må gjøres oppmerksom på at meldingen må besvares via de oppgitte svaralternativene på telefon eller med e-post. Ikke med sms fordi denne funksjonaliteten mangler i den versjonen av CIM som Finanstilsynet benytter.

BFI-øvelse i 2015 i regi av VPS.

Verdpapirsentralen (VPS) ledet den andre øvelsen i BFI i 2015. Øvelsen ble gjennomført 02.11.15. Hensikten med øvelsen var å:

¹ CIM = Crisis Information Management

- kartlegge i hvilken grad, på hvilken måte og hvor raskt problemer i VPS vil smitte til annen finansiell infrastruktur
- øve BFI i bruk av BFIs definisjon av og sjekklister for en krise som er så alvorlig at den utløser BFI sitt mandat for samhandling
- øve BFI i bruk av BFIs rutiner for varsling, problemløsning og informasjonsdeling

VPS hadde laget et øvelsesscenario der det ble oppdaget manipulasjon av aksjebøkene som gjorde at verdipapirproppgjørene ikke kunne kjøres, og samtidig var det forfall av et større statslån. Situasjonen utviklet seg raskt til en situasjon der BFI ble sammenkalt og der BFI holdt tett kontakt under hele hendelsesforløpet. Utover å anmode bankene om å forberede for en situasjon der likviditeten måtte baseres på historikk og å koordinere informasjon, var det likevel lite BFI kunne gjøre for å påvirke håndteringen av situasjonen.

3.2 Øvrige temaer BFI ble orientert om i 2015

DNB presenterte årsrapport for DNBS interbanksystem for 2014.

Det var fem hendelser som påvirket driften i 2014, hvorav to alvorlige (18. og 19. juni etter hendelsen med strømutfall). Alle transaksjoner ble også disse to dagene fremført og gjort opp på riktig valuteringsdag, men med noe tidsavvik fra normal produksjon.

Finans Norge presenterte årsrapport for NICS for 2014.

Driften av NICS var i 2014 stabil. NICS Operatørkontor reviderte i 2014 driftsavtalen for NICS mellom NICS Operatørkontor og Nets Norge Infrastruktur AS. Den nye avtalen regulerer driftsleverandørens adgang til å utkontraktere driftsoppgaver, skifte av driftslokasjon, eierskifte med mer. Det er også bestemmelser om databehandlingsavtale, financial recovery plan og deponering av kildekode.

Norges Bank presenterte årsrapport for Norges Banks Oppgjørssystem (NBO) for 2014.

Norges Bank orienterte kort om arbeid med en ny beredskapsløsningen for NBO som skal brukes i situasjoner der både primær og sekundær løsning er satt ut av spill. SWIFT bankene kan ved bruk av løsningen få gjennomført oppgjør av sine betalingsoppdrag om lag som normalt. Løsningen iverksettes ikke automatisk, men må startes manuelt. Den ferdige løsningen vil bli nærmere presentert for BFI i 2016.

Finanstilsynet presenterte hovedpunkter fra risiko- og sårbarhetsanalysen for 2014 (ROS-analyse) av finansnæringens bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Norges Bank presenterte Norges Banks rapport om finansiell infrastruktur for 2015.

Finanstilsynet viderefremmet informasjon fra Nasjonal Kommunikasjonsmyndighet (NKOM) om at det var adgang til å søke om prioritet i mobilnettet og at det var avsatt 150 prioritetsabonnementer til finanssektoren. Finanstilsynet laget et forslag til fordeling av prioritetsabonnementene som etter en høringsrunde i BFI ble sendt til NKOM.

Finanstilsynet orienterte om anbefalinger fra det internasjonale pengefondet IMF etter deres gjennomgang av Finanstilsynets tilsyn og Norges Banks overvåking av finansielle infrastrukturer (FMI). Blant IMF's anbefalinger var forslag om å utvide BFI sin rolle. Dette vil bli behandlet i BFI i 2016.

Finanstilsynet orienterte om at de hadde behandlet en henvendelse fra Finansdepartementet der Finanstilsynet ble bedt om å redegjøre for rutiner for varsling og beredskap overfor andre etater ved en alvorlig svikt i betalingsformidlingen. Finanstilsynet hadde i denne anledning møter med NAV og Skatteetaten som har fått tilsvarende henvendelser fra sine departement. Gjennom kontaktmøtene redegjorde NAV og Skatteetaten for de mest kritiske utbetalingene og innbetalingene. Finanstilsynet viste til at problemer først og fremst må løses mellom banken og etaten det gjelder, men dersom hendelsen rammer større deler av den finansielle infrastrukturen, vil Finanstilsynet og/eller BFI kunne ha en rolle i forhold til å formidle informasjon og koordinere tiltak. Varslingsveien vil være fra Finanstilsynet til Finansdepartementet som forutsettes å varsle videre til aktuelt departement som vil varsle aktuell underliggende etat.

Finanstilsynet orienterte om et lovutvalg for revidering av sikkerhetsloven som er oppnevnt hvor Finanstilsynet deltar i referansegruppen. Utvalget skal identifisere eventuelle behov for harmonisering av sikkerhetsrelatert regelverk på tvers av sektorer.

Finanstilsynet orienterte om at Direktoratet for Samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har revidert KIKS-rapporten. Finanstilsynet representerte finanssektoren i referansegruppen. Hovedrapporten er videreført under navnet 'Samfunnets kritiske funksjoner'. De sektorvise delrapportene er ikke videreført, men noe av stoffet fra disse er tatt med i den nye rapporten.

Vedlegg 1

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI).

Mandatet ble fastsatt av Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000. Finanstilsynet overtok ledelse og sekretariat 1. juni 2010.

1. Beredskapsutvalg for finansiell infrastruktur har ansvaret for å komme frem til og koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. Gjennomføringen av tiltakene vil baseres på at den enkelte deltaker har beslutningskompetanse på vegne av sin institusjon.
2. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene. Utvalget skal etablere nærmere rutiner for varsling, problemhåndtering og informasjonsformidling som skal gjelde i slike situasjoner.
3. Beredskapsutvalget skal forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor. Utvalget skal herunder, på grunnlag av Sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.
4. Representasjonen i beredskapsutvalget skal tilpasses behovet for å løse den aktuelle krisesituasjon og samordne utarbeidelse av beredskapsplaner og iverksettelse av omleggingstiltak. Finanstilsynet skal ha ledelse og sekretariat for beredskapsutvalget og innkaller til møter i utvalget. Møter avholdes ved behov og minst to ganger hvert år. I tillegg til ordinære medlemmer og varamedlemmer fra myndighetsorganer og de sentrale aktørene i finansiell infrastruktur, kan utvalget knytte til seg observatører og kontaktpersoner fra andre aktører i finansiell infrastruktur, herunder representanter for telekommunikasjon og kraftforsyning.
5. Beredskapsutvalget erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet.
6. Mandatet for beredskapsutvalget fastsettes av Finanstilsynet i samråd med Finansdepartementet og sentrale aktører i finansiell infrastruktur.

Vedlegg 2

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI). Medlemmer, varamedlemmer og observatører pr 31.12.2014.

Medlemmer

Olav Johannessen, Finanstilsynet (leder)
Jon Berntsen, EVRY Norge ASA
Bjørn-Arild Kydland, Nets Branch Norway AS
Tor Johan Bjerkedal, Finans Norge
Anne Ekeren Bjone, Verdipapirsentralen ASA
Thorbjørn Danielsen, Eika Gruppen AS
Eldar Skjetne, SpareBank 1 Gruppen AS
Arnfinn Vik, Nordea Bank Norge ASA
Ken Robertsen, DNB ASA
Knut Sandal, Norges Bank
Kjetil Heltne, Norges Bank
Ole-Jørgen Karlsen, Finanstilsynet
Kjetil Karsrud, Finanstilsynet
Tone Aarland, Finanstilsynet
Rune Grundekjøn, Finanstilsynet
Åshild Johnsen, Finanstilsynet (sekretariat)

Varamedlemmer

Geir Bruflot, SpareBank 1 Gruppen AS
Asbjørn Enge, Eika Gruppen AS
Lars Erik Fjørtoft, Bankenes Standardiseringskontor
Kjetil Hammerø, Nordea Bank Norge ASA
Andreas Rieber, Nets Branch Norway AS
Kåre Sandvik, DNB ASA
Eva Trasti, EVRY Norge ASA
Anna Grinaker, Norges Bank
Kjetil Watne, Norges Bank

Observatører

Geir Bjørge, Posten Norge AS
Jan-Georg Larsen, Telenor ASA
Per Broch Mathisen, Verdipapirforetakenes Forbund
Bernt S. Zakariassen, Verdipapirfondenes forening
Runar Langnes, Nasjonal kommunikasjonsmyndighet
Truls Sønsteby, Norges vassdrags- og energidirektorat
Marius Østli, Finansdepartementet
Hans Christian Pretorius, Nasjonal sikkerhetsmyndighet
Morten Tandle, FinansCERT